

NH 158 6. VII 55.

Lootsime paremat

«Rummu Jüri» RAT «Estonia» laval

Lõppev teatritihooaeg on meie vabariigi muusikateatritele olnud sisukas. Tervenisti kolm muusikalist uudisteost — «Rummu Jüri», «Käsi käes» ja «Valgus Koordis» on jõudnud publiku ette. G. Ernesaksa «Käsi käes» on meie esimene koomiline ooper, ka muusikalist komöödiat «Rummu Jüri» võib täie õigusega pidada esimeseks selles žanris loodud teoseks meie vabariigis. Juba ainuüksi sellega on põhjendatud «Rummu Jüri» lavastamine mõlemas vabariigi muusikateatris. Veelgi enam õigustavad seda «Rummu Jüri» sisulised väärtused.

Teksti autorid H. Lumet ja A. Mering on loonud tõsielulistest sündmustest ja kujudest lähtuva, rahvapärismustel põhineva, huvitava ja sõna parimas mõttes rahvaliku libreto. Suurepärase on E. Arro ja L. Normeti rahvalähedane ja kujundirikas muusika. Lihtsalt, veenvalt ja torede huumoriga on autorid andnud lõigu Eesti külaelust ligikaudu 80 aastat tagasi. Rahvasuus legendaarseks saanud «Õilsa rõõvli» Rummu Jüri, selle riuka- ja vembumehe kuju asetamine tegevuse keskkohhta õigustab täiesti muusikalise komöödia žanri kasutamist. Hoogsa ja lõbusa sündmustiku, nalja ja pilke kaudu saab vaatlejaile selgeks näidendi põhiidee: orjusse surutud rahvas avaldab oma stiihilist protesti, püüab võidelda mõisnike vastu. Kahe leeri — ühelt poolt rahva ja teiselt poolt mõisnike ning mõisateenrite vastandamises ilmneb teose optimistlik põhitoon: rahva jõud ja võitlustahe on murdmatud. Just seetõttu tõusebki rahva võitluse teema selles teoses nii selgesti esiplaanile.

«Rummu Jüri» lavastuse õnnestumise aluseks on see, mil määral lavasta-

ja on osanud elama panna etenduse põhilist kandjat — koori, samuti see, kui tugevasti on antud nimikanalasele kuju, tema side rahva mõtete ja elamustega. «Estonia» lavastuses ei ole veel õieti kumbki Rummu Jüri osa täitja jõudnud kuju lõpliku lahenduseeni. K. Raide näol on teater leidnud endale andeka operetinäitleja, kellel on ilmsed eeldused seda osa hästi mängida. Tema Jüri on torede ja vaba liikumisega. Noore solisti esimese osa kohta on see tubli saavutus. Kuid üldiselt jääb Raide-Jüri liiga kergekaaluliseks. Nagu liiga mängeldes saavutab ta oma võidud, tal poleks nagu mingeid tõsiseid takistusi ületada. Samas osas aga teise äärmusse kipub kalduma A. Aasma. Tema Jüris tahaks näha vahel märksa rohkem elavust ja temperamentsust. Rummu Jüri — nagu teda on näidanud autorid — on siiski teoinimene, võitlejanatuur, kuigi tema võitlusel on sageli riikaliku vembutamise iseloom. Seda tuleks meeles pidades mõlemal osatäitjal. Laululiselt on tugevam ja ilmekam A. Aasma, K. Raide hääle vajab aga veel tööd, jääb puudu hääle kandvusest ja säravusest.

Kahest Eltsust tundub osa rohkem sobivat noore laulja E. Lepa näitlejaloomusele. Temas on rohkem talutüdurukulikkust lihtsust ja sirgjoonelisust. Selgelt ja veenvalt annab ta Eltsu kasvu tavalisest, pisut arglikust talutüdrukust Jüri mõrsjaks, kes on temaga valmis minema vastu ükskõik millistele raskustele. Omal kombel armsa kuju loob ka A. Vihandi, kellel on rohkem lavakogemusi ja seetõttu tugevamad üksikstseenid, kuid kuju areng võiks olla selgem — Elts viimases

vaatuses on ju hoopis midagi muud kui esimeses.

Mitmel teiselt osatäitjal on suuremaid või väiksemaid õnnestumisi. Meenutagem näiteks J. Jürge muhedat, ilusa huumoriga loodud Reinu. Värdi osa täitjad K. Vaha ja V. Luts annavad kumbki omamoodi selle mõisnike ees lõimitava ja «alamate» ees iseteadvusest otse lõhkeva toapoisi kuju. V. Luts on lihtsam ja kohtlasem, K. Vaha Värdi on aga peenem sulil, kes tulevikus veel suurt «karjääri» võib teha. Mõlemast Tildest mõjuvam ja õigem on A. Arak, kes tugevamini rõhutab selle vallatalitaja tütre piiratust ja labasust. Seda koomilisemalt tõuseb esile tema püüpe peent preilit mängida, iga hinna eest saksastuda. Veelgi teravam peaks olema Värdi ja Tilde «osast väljalangemine» pärast valtsarit, kuid nad mõlemad hetkeks unustavad oma peenutsemise. Tubli on Tildena ka S. Sooäär, kuid tal on vähem varjundeid ja tema kuju jääb üheplaaniisemaks.

Väiksematest osatäitjatest tahaks eriti esile tõsta H. Otto Matsi, kes oma elavuses ja agaruses on tõeline Rummu Jüri kaaslane. Meenutame veel üht karaktersest momenti — kui maia näoga, vaimustusest lausa jalgu siputades jälgib ta Kurti peksmist. Kavalehel on nimetatamata jäänud Värdi käealune, teener Ants. Selles sõnatus osas loob aga S. Nõmmik ühe kogu etenduse meeldejäätavamaid ja huvitavamaid kujusid.

Ekspluateerijate leeri puhul kerkib küsimus — kas lavastaja poleks saanud mõisasakste kujusid anda mitme-palgelisemalt ja sügavamini? Paruni ja paruniproua juures peaks selgemini rõhutama seda, et see on kirikisanda perekond. Valevagatseja väliskesta tagant oleks siis nende ekspluateatoriloomus ja vaimne tühisus ning lühinägelikkus seda ilmekamalt välja paistnud. Praegu jääb aga Kõogi-Miina (M. Poola) hästiesitatud manitsuskõne seltsmendast käsust nagu õhku rippuma. Ju ta ikka oma pererahvast jäljendab, kui

Noorte Hääle. 6. VII 1955

oopsis midagi muud

gi osatäitjal on suuremaid õnnestumisi. Mee- J. Jürjo muhedat, ilu- odud Reinu. Vardi osa ja V. Luts annavad selle mõisnike ees amate» ees iseteadvu- ra toapoiisi kuju. V. ja kohtlasem, K. Va- a peenem sul, kes tu- art «karjääri» võib te- lildest mõjuvam ja õi- k, kes tugevamini rõ- atalitaaja tütre piiratust a koomilisemalt tõuseb peent prellit mängida, aksastuda. Veelgi tera- a Vardi ja Tilde «osast pärasalt valtserit, kui etkeks unustavad oma ubli on Tildena ka S. on vähem varjundeid jääb üheplaaniisemaks.

osatäitjatest tahaks H. Otto Matsi, kes oma uses on tõeline Rummu teenutame veel üht ka- enti — kui maia näo- t lausa jalgu siputades peksmist. Kavalehel on nud Vardi käealune, lles sõnatus osas loob k ühe kogu etenduse l ja huvitavamaid ku-

ate leeri puhul kerkib s lavastaja poleks saa- e kujusid anda mitme- a sügavamini? Paruni juures peaks selgemini et see on kirikisanda vagatseja väliskesta ta- nende ekspluataatoriloo- tühisus ning lühinäge- ekamalt välja paistnud. a Kõogi-Miina (M. Poo- manitsuskõne selts- nagu õhku rippuma. Ju rerahvast jäljendab, kui

ta vee segamiseks Reinuga pragab. Vee juured peituvad siin küll juba tekstis, kus praostist mõisahärra kuju loomiseks ja tema kodu näitamiseks on vähe materjali. Aga ka lavastuses ei vihja ei mäng, lavapilt ega kostüümid kuidagi sellele. Seega jääb aga mõisa- pilt palju vaesemaks, kui see võiks olla.

Sedasama võiks ütelda kogu eten- duse kohta — vaataja lahkub teatrist nagu natuke tühjal. Kõigepealt oleks pidanud tegema kärpeid tekstis, kus on mõndagi üleaarust, tarbetuid korda- misi. Eriti kehtib see II vaatuse suh- tes (nelja inimese mäng Rummuks pee- tava Reinuga, Jaagu tulek jm.), kuid ka mujal võiks etendust mõneti tihen- dada. Kuna teos koosneb üksikutest episoodidest, siis tegevuse süzeelise joone selgem väljatoomine tuleks la- vastusele aina kasuks.

Koor on elama pandud II vaatuses. Selles on nii palju huvitavaid kujusid ja toredaid portreesid, et ühekordsel vaatamisel nagu kõike ei jõuagi haa- rata. Kahjuks pole aga niisugust indi- vidualiseerimise teed mindud taluraha- va kujutamisel. Tõsi küll — koor on «Jüri Rummus» elavam, liikuvam ja temperamentsem kui mõneski teises lavastuses. Kuid siiski jääb ta ühtla- selt halliks, kuna tal on liiga vähe konkreetseid ülesandeid. Kõik teevad kõike korruga — kogu koor jääb korrastealt kuulama laulu Prunta Ma- disest, elab ühtviisi kaasa Kurti peks- misele. Sellepärast ei mõjugi Jüri ilmumine jaanitulele IV vaatuses vaja- likult tugevasti — see on ju õieti alles esimene kord, kus tööpoolest kõik koos peaksid üksmeelselt rõõmustama. Lavastuses on aga see vahend — koori üksmeelne reageerimine — juba ette ära nüristatud.

Tavaliselt on kombeks ütelda, et etenduse heale kordaminekule aitasid igati kaasa ka lavapildid. Paraku pole see «Rummu Jüris» nii. A. Peegi loo- dusepildid ei veena selles, et tegevus toimub ühes ja samas kohas Harju-

maal. Võrreldagu kas või I ja IV vaa- tust — viimases näeme äkki tüüpilist Lõuna-Eesti maastikku. Siseruumide kujutamisel häirib liiga tugevasti rõ- hutatud perspektiiv. Lausa eksliku mulje tekitab see III vaatuses — laval pole seetõttu mitte kehviku vilets saun, vaid avar talutuba. Ka valgustus pole alati lõpuni läbi mõeldud ja ve- nev. Jaanitule pildis läheb päike looja, pool järve on kaetud punase kumaga. Lava esiplaanile aga langeb ebamää- rast valgust, mis ei muutu isegi siis, kui süüdatakse jaanituli (tehniliselt kaunis nigel tõrvatünni jälendus). Sel- lepärast rõõvib halb valgustus maalili- selt lavapildilt kogu poeetiliseuse. Kõi- ge õnnestunum on kindlasti viimane vaatuse, kuid miks ei paista laval ühte- gi kaske, kuigi tekstis sellest juttu on?

Muusika tähtsus selles on suur, õigusega ütlevad autorid, et osalt lähe- neb see muusikaline komöödia koomi- lisele ooperile. Aga kaugelki ei saa rahule jääda etenduse muusikalise kül- jega. Orkester mängib tujutult, ilma eriliste varjunditeta, peaaegu kogu aeg ühtlases metsofortes. Jäävad välja toomatapaljud üksikpillide olulised soolokohad. Igal etendusel on suuri kõikumisi laulmise ja saate vahel, sest dirigent P. Nigula ei jälgi küllal- daselt soliste. Säärases tugevasti rah- vamuusikale põhinevas teoses on aga suhteliselt vaba laulmisviisi täiesti loo- mulik ja vajalik. Vahel on aga ka vas- tupidi — lauljad ei pane dirigenti nagu millekski. Suuremat kõlavust ja selgemat diktsiooni ootaks paiguti koorilt — eriti IV ja V vaatuses.

Niisugune rahvalik-realistlik etendus, nagu seda on «Rummu Jüri», seab kogu operetikollektiivi ette erakordselt suured ülesanded. Siin saab selgeks, miks õieti operetirühm teatris on seni kui- dagi nagu vaeslapse osas. Põhjusti näib siin olevat kaks. Esiteks suhtutak- se opereti lavaletoomisse ilmselt ker- gekäeliselt. Selgeks näiteks on siin

kõnesoleva lavastuse puudused nii muusika, lavakujunduse kui ka näitle- jate mängu osas. Teiseks põhjuseks näib aga olevat see, et operetirühmas pole veel saavutatud seda ühtlast kõr- get professionaalse meisterlikkuse ta- set, mis on teatri teistes kollektiivides.

Üldiselt lauldakse hästi, sest ena- mik peaosade täitjaid on eeskätt laul- jad. Selle kõrval aga jääb tunduvalt maha teksti osa ja mänguline külg. See on väga valus küsimus, mille üle maksaks tõsiselt järele mõelda teatri juhtkonnal, eriti aga operetikollektiivi juhtidel. Just näitleja-meister- likkuse vähene valdamine takistab pal- jude andekate lauljate arenemist. On ju selge, et ainult proovide ja eten- duste käigus, n. ö. ainult «elukoolis» seda ei õpi. Kuni ei ole lahendatud operetinäitlejate ettevalmistamise kü- simus, tuleb teatril endal oma noorte- ga teha lihtsalt stuudiotööd. Samuti oleks vaja hääleseadega tegelda neil, kes on operetti tulnud sõnalavastuse- teatri ettevalmistusega. Muidu on meil tegemist omapärase «professionaalse isetegevusega» — lauljad ei oska män- gida, näitlejad ei oska laulda. Tõeline operetinäitleja peab olema meister mõ- lemisi. Õigusega öeldakse ju, et operett on «kerge» kunst, mida on väga raske teha. * * *

Miks on nii palju juttu vigadest ja puudustest? Kas «Rummu Jüri» RAT «Estonias» on halb etendus? Ei, seda mitte — etendust vaatad heameelega, paiguti suure mõnuga. Asi on selles, et just selles lavastuses kerkivad kõik need vead ja puudused tulipunkti, kuna teater ei pannud siin välja kaugeltki kõike seda, mida ta suudaks. Etendus on liiga tavaline, «Estonialt» aga ootasime meie muusikalise komöödia mänguliste ja lavastuslike traditsiooni- de loomist ning edasiarendamist. «Rum- mu Jüri» on seda väärt, et meie juh- tiv muusikateater selle lavastamisega ütleks oma kindla sõna.

V. KIVILO